

The city and its territory

The archaeological site of Gitana extends on the southwestern slope of the gypsum-rich Vrysella mountain, at the confluence of the Kalamas River (ancient *Thyamis*) and the Kalpakiotikos stream. The existence of a city named Gitana is attested by sealings, inscriptions, and literary tradition, while the exact form of the name is preserved on a bronze dedicatory inscription from the Temple of Parthenos. Gitana served as the political center of the Thesprotian League (*Koinon*) from its founding in the second half of the 4th century BC until its occupation by the Romans in 167 BC. The settlement is surrounded on all sides by a strong defensive wall built with polygonal masonry, with a total perimeter of approximately 2,500 meters. The fortification is reinforced with rectangular towers on the accessible northern side, while on the western and southern sides—naturally protected by the Kalamas River—the wall follows the natural terrain, forming successive angled projections (indentations). The wall extends up to the summit of Vrysella, where it ends at a strong tower with a semicircular façade. A bailey (*proteichisma*) reinforced the defense on the western side and protected the theater area from the north. Access to the ancient settlement was provided by three main gates and three smaller posterns, with the main entrance located in the northwest. The *diateichisma*, an inner wall constructed later than the rest of the fortification, crosses the settlement from north to south, dividing it into two large residential areas.

Πύμα πυξίδας
με ανάγλυφη κεφαλή Μέδουσας.
Pyxis lid with relief
Medusa head.

Πρόσβαση: Τα Γίτανα βρίσκονται περίπου 16 χλμ. βόρεια της Ηγουμενίτσας. Ο επισκέπτης ακολουθεί την επαρχιακή οδό Ηγουμενίτσας-Σαγιάδας. Περνά τη γέφυρα στο Φράγμα Καλαμά και στη συνέχεια στρίβει δεξιά στον ασφαλτοστρωμένο δρόμο, ο οποίος, μετά από σύντομη πορεία 2 χλμ., καταλήγει στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου.

Access: Gitana is located approximately 16 kilometers north of Igoumenitsa. Visitors can reach the site by following the provincial road from Igoumenitsa to Sagiada. After crossing the bridge at the Kalamas Dam, they turn right onto a paved road which, after a short distance of about 2 kilometers, leads to the entrance of the archaeological site.

Προσβασιμότητα: Το κτήριο εξυπηρέτησης κοινού στεγάζει έκθεση εποπτικού υλικού και είναι προσβάσιμο σε άτομα με αναπηρία.

Accessibility: The visitor reception building houses an exhibition of posters and is accessible to people with disabilities.

Πλησιέστερα σημεία ενδιαφέροντος: Αρχαιολογικό Μουσείο και Κάστρο Ηγουμενίτσας σε απόσταση 16 χλμ., αρχαιολογικός χώρος Ντόλιανης σε απόσταση 24 χλμ., αρχαιολογικός χώρος Πύργου Ραγίου και παραλία Δρεπάνου σε απόσταση 15 χλμ.

Nearby points of interest: The Archaeological Museum and the Castle of Igoumenitsa are at a distance of 16 km from the site. The archaeological site of Doliani is 24 km away. The site of Pyrgos Ragiou and Drepano beach are 15 km away.

Αρχαιολογικός χώρος Γιτάνων
Φράγμα Καλαμά, Δήμου Φιλιατών,
Θεσπρωτία 461 00

Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσπρωτίας
Τ: 26650.29177 / 8
E: efathe@culture.gr

Archaeological Site of Gitana
Kalamas Dam, Municipality of Filiates,
Thesprotia 461 00

Ephorate of Antiquities of Thesprotia
Τ: 26650.29177 / 8
E: efathe@culture.gr

https://igoumenitsamuseum.gr/view_sub_subpage/15/31/arhaiologikos-hwros-gitanwn

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΦΟΡΕΙΑ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
MINISTRY OF CULTURE
EPHORATE OF ANTIQUITIES OF THESPROTIA

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ
ΧΩΡΟΣ
ΓΙΤΑΝΩΝ
ARCHAEOLOGICAL
SITE OF GITANA

Η πόλη και η επικράτειά της

Ο αρχαιολογικός χώρος Γιτάνων εκτείνεται στη νοτιοδυτική πλαγιά του γυψολιθικού βουνού της Βρυσέλλας, στη συμβολή του ποταμού Καλαμά (αρχαίος *Θύαμις*) με τον χείμαρρο Καλπακιώτικο. Η ύπαρξη πόλης με το όνομα Γίτανα μαρτυρείται από σφραγίσματα, επιγραφές και τη φιλολογική παράδοση, ενώ ο ακριβής τύπος του ονόματος σώζεται σε χάλκινη αφιερωματική επιγραφή από τον Ναό της Παρθένου. Τα Γίτανα διετέλεσαν πολιτικό κέντρο του Κοινού των Θεσπρωτών από την ίδρυσή τους στο δεύτερο μισό του 4ου αι. π.Χ. έως την κατάληψή τους από τους Ρωμαίους το 167 π.Χ.

Ο οικισμός περιβάλλεται σε όλες τις πλευρές του από ισχυρό τείχος με πολυγωνική τειχοποιία, η περίμετρος του οποίου φτάνει τα 2.500 μ. Η οχύρωση ενισχύεται με ορθογώνιους πύργους στη βόρεια βατή πλευρά, ενώ στη δυτική και νότια, όπου υπάρχει η φυσική προστασία του ποταμού Καλαμά, ακολουθεί το φυσικό ανάγλυφο, διαμορφώνοντας διαδοχικές προεξοχές όψεων (θλάσεις). Το τείχος φτάνει μέχρι την κορυφή του υψώματος της Βρυσέλλας, όπου καταλήγει σε ισχυρό πύργο με ημικυκλική πρόσοψη. Ένα προτείχισμα ενίσχυε την άμυνα του τείχους στα δυτικά και προστάτευε από βόρεια την περιοχή του θεάτρου. Η πρόσβαση στον αρχαίο οικισμό γινόταν από τρεις κύριες πύλες και τρεις μικρότερες πυλίδες, με την κεντρική είσοδο να διαμορφώνεται στα βορειοδυτικά. Το διατείχισμα, ένα εσωτερικό τείχος μεταγενέστερο της υπόλοιπης οχύρωσης, διασχίζει από βορρά προς νότο τον οικισμό, χωρίζοντάς τον σε δύο μεγάλους οικιστικούς τομείς.

Το κτήριο του Πρυτανείου – Αρχείου.
The building of the Prytaneion – Archive.

Πολεοδομική οργάνωση

Τα Γίτανα διέθεταν πολεοδομική οργάνωση σε ζώνες προσαρμοσμένη στο φυσικό επικλινές ανάγλυφο. Οι δρόμοι -συνήθως με χωμάτινοσπανιότεραμελιθόστρωτοοδόστρωμα-είναιευθύγραμμοικαι διασταυρώνονται κάθετα μεταξύ τους διαμορφώνοντας επιμήκεις οικοδομικές νησίδες ορθογώνιας κάτοψης, ενώ επάλληλα επίπεδα εξομαλύνουν τις έντονες κλίσεις του εδάφους. Ανάλογα με το μήκος της, σε κάθε νησίδα υπήρχαν δύο ή και περισσότερα κτήρια, που χωρίζονται από μικρού πλάτους διάδρομο (στενωπό). Μεγαλύτερου μεγέθους κτήρια, δημόσια ή ιδιωτικά, μπορεί να καταλαμβάνουν μία ολόκληρη οικοδομική νησίδα.

Δημόσια οικοδομήματα

Με βάση τα στοιχεία που διαθέτουμε μέχρι σήμερα, ο εντός του διατειχίσματος τομέας στα δυτικά, συνολικής έκτασης 50 στρεμμάτων, φαίνεται ότι συγκεντρώνει μερικά από τα σημαντικότερα δημόσια κτήρια του οικισμού. Ενδεικτικά αναφέρουμε τον ναό της Παρθένου με πρόναο, σηκό και πλακοστρωμένο αύλειο χώρο, καθώς και το Πρυτανείο-Αρχείο (Μητρώο) της πόλης, το οποίο διαμορφώνεται γύρω από μία κεντρική αυλή με χώρους συμποσίων, που έφεραν ψηφιδωτά δάπεδα, αλλά και εργαστηριακούς και αποθηκευτικούς χώρους.

Κτήρια με πιθανό δημόσιο χαρακτήρα έχουν εντοπιστεί και στον ανατολικό, εκτός του διατειχίσματος, τομέα του οικισμού —που ονομάζεται συμβατικά «Κάτω Πόλη»—, όπως ένα μεγάλο οικοδόμημα με τουλάχιστον δύο οικοδομικές φάσεις, δίπλα ακριβώς από την οχύρωση στα νοτιοανατολικά («Κτήριο 80»).

Η Αγορά του οικισμού βρίσκεται σε ένα πλάτωμα βορειο-ανατολικά του διατειχίσματος και έχει την μορφή ανοικτής πλατείας, η οποία πλαισιώνεται βόρεια από επιμήκη στοά και νότια από συγκρότημα καταστημάτων.

Εξωτερικά της δυτικής οχύρωσης βρίσκεται το θέατρο του οικισμού, χωρητικότητας 4.000 θεατών, το οποίο προοριζόταν τόσο για θεατρικές παραστάσεις όσο και για τις συγκεντρώσεις του Κοινού των Θεσπρωτών και των Ηπειρωτών. Ένας μεγάλος αριθμός λίθινων εδωλίων φέρει στην πρόσθια πλευρά εγχάρακτες επιγραφές ονομάτων. Πρόκειται για πράξεις απελευθέρωσης δούλων.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΓΙΤΑΝΩΝ
ARCHAEOLOGICAL SITE OF GITANA

- 1 Θέατρο
Theater
- 2 “Κτήριο Α” - Πρυτανείο
“Building A”- Prytaneion
- 3 Ναός Παρθένου
Temple of “Parthenos”
- 4 “Κτήριο Β”
“Building B”
- 5 Αγορά-Στοά
Agora-Stoa
- 6 Αγορά-Συγκρότημα καταστημάτων
Agora-Shop complex

- Στάση ανάπαυσης
Resting point
- Διαδρομή περιήγησης
Touring route
- Διατείχιμα
Inner partition wall
- Αρχαία οχύρωση
Ancient wall

Γενική άποψη του οικισμού
General view of the settlement

Ασημένιο νόμισμα
Ρωμαϊκής Δημοκρατίας,
2ος αι. π.Χ.
Silver coin
of the Roman Republic.
2nd c. BC

ROMA

Κεφαλή πήλινου γυναικείου
ελληνιστικού ειδωλίου.
Head of a Hellenistic female
figurine.

Χάλκινο ειδώλιο σατύρου
από το Πρυτανείο.
Bronze figurine of a satyr
from the Prytaneion.

Λίθινο αγαλματίδιο – ανάθημα
από τον Ναό της Παρθένου.
Stone female votive statuette
from the temple of Parthenos.

Πήλινο ανθεμωτό ακροκέραμο
από το Πρυτανείο.
Floral tile antefix
from the Prytaneion

Urban plan

Gitana had an urban plan arranged in zones, adapted to the sloping natural terrain with successive terraces. The streets were straight and mostly unpaved, intersecting perpendicularly to form elongated rectangular building blocks or insulae. Depending on their length, each building insula contained two or more buildings separated by a narrow alley. Larger buildings, whether public or private, could occupy an entire building block.

Πήλινο σφράγισμα εγγράφου
από το Πρυτανείο (επιγραφή ΒΟΥΛΑΣ).
Clay sealing of a public document
from the Prytaneion (inscription VOULAS).

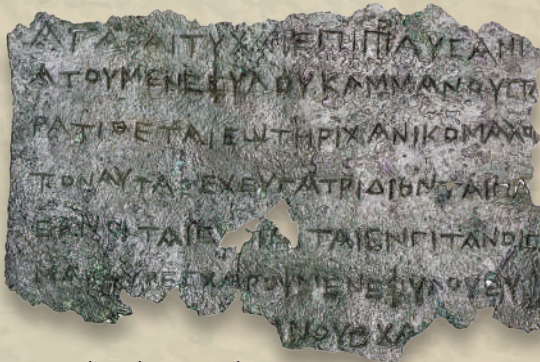
Public buildings

Based on the data available so far, the area within the diateichisma to the west, spanning a total of 50 acres, appears to contain some of the most significant public buildings of the settlement. Examples include the Temple of Parthenos featuring a pronaos, a cella and a paved courtyard, and the Prytaneion–Archive with symposium rooms paved with mosaic floors, workshops and storage areas arranged around a central courtyard.

Buildings with a probable public function have also been identified in the eastern part of the settlement, outside the diateichisma, which is conventionally named the “Lower City.” An example is a large building with at least two construction phases, situated directly adjacent to the fortification in the southeast (“Building 80”).

The Agora of the settlement is situated on a plateau northeast of the diateichisma. It has the form of an open square bordered to the north by an elongated stoa and to the south by a complex of shops.

The theatre of the settlement is located outside the western fortification. It had a capacity of 4,000 spectators and was used both for theatrical performances and for the assemblies of the Thesprotian and the Epirote League (*Koinon*). A large number of stone seats bear engraved inscriptions of names on their front faces, which record acts of manumission (the freeing of slaves).

Χάλκινη επιγραφή από τον Ναό
της Παρθένου με το όνομα της πόλης των Γιτάνων.
Bronze inscription from the Temple of Parthenos
with the name of the city of Gitana.